

Haridusvaldkonna reformidest

Riigikogus 05.03.2024, Kristina Kallas

Head Riigikogu liikmed, head kuulajad

President Toomas Hendrik Ilves sedastas oma vabariigi aastapäeval peetud kõnes Tartu Ülikooli aulas kümnekond päeva tagasi (tsiteerin) “kui vaatame enda ümber ja adume maailmas toimuvat, siis näeme, kuidas me järk-järgult läheneme ühele muidu tuttava ja meile üsnagi mugava ajastu lõpuhämärusele.”

Seda lõppevat ajastut, mis on kestnud 35 aastat, hõlmates kogu meie taastatud iseseisvuse perioodi, iseloomustavad nutitelefonid ja kiire interneti levik, Eesti tugev integreerumine Euroopaga ja Euroopa toetustest arenev Eesti taristu, ajalooliselt madalad intressid ja kogu aeg aina paremaks muutuv elu.

President Ilves suunas oma kõnes lõpuks meid mõtlema sellest, et kui me tajume täna ajastu lõpuhämärust, kuid uue kontuure me vaid heal juhul aimame, on olulisim keskenduda küsimusele, mis on oluline ja mis pole.

Mis on Eesti jaoks olulisim? Selle välja joonistamine ajastu lõpuhämäruses on keeruline ülesanne.

Lubage teha tagasihoidlik katsetus sõnastada kolm olulisimat küsimust Eesti jaoks.

Esiteks. Uus, aga tegelikult vana, geopoliitiline vastasseis Euroopas on juba välja joonistunud Ukrainas, kuigi osadele Euroopa liitlastele ei ole see veel selge pildina ette kerkinud. Geopoliitilises vastasseisus vabaduse eest seismine on selgelt olulisim ülesanne, millele peab Eesti valitsus keskenduma. See on oluline.

Teiseks. Kes kontrollib energiaressursse, taastuvaid ja taastumatuid - see on võitlus, mis alles võtab kontuurjooni. Energiaressursside omamise ümbermängimine juhib tugevasti maailma majanduse ja poliitiliste jõujoonte arengut. Eesti jaoks on üks olulisemaid küsimusi, kas me suudame üles ehitada piisavalt kiiresti oma majanduse ja heaolu jaoks piisavalt odavat uut taastuvatest ressurssidest energiat. See on oluline.

Kolmandaks. Maailma majandust ja tulevaste põlvete heaolu kujundab väga tugevasti tehnoloogiline areng ja sellest johtuv vajadus inimeste teadmiste taseme tõstmiseks. Aga ka vaimse tervise küsimused. Tehnoloogiline kiirendus, tehisintellekti tulek paneb inimkonna evolutsioonilise arengu sundviskesse. Me kas areneme evolutsiooniliselt tehnoloogia suhtes või me mandume. Ja siin on võtmeküsimus hariduses - kuidas ja mida me tulevastele põlvedele koolis õpetame, milliseks maailmaks me neid ette valmistame. Riikide haridussüsteemide võime säilenõtkelt areneda koos tehnoloogia arenguga, investeringud haridusse ja teadusesse on kolmas suur küsimus, mis kujundab uue ajastu sisu. See on oluline.

Seega, Eesti kaitsmine, Eesti energiaressursid ja Eesti haridus on kolm poliitikavaldkonda, mis kujundavad uue, alles kujuneva ajastu jooni.

Hariduses tähendavad muutused sageli seda, et see mis on toonud meid siia, viib meid siit ka edasi. Eesti haridussüsteem on omal moel isegi paremini kui Eesti riik sajandite muutumisele väga hästi vastu pidanud. Olles vanem kui Eesti riik, on Eesti haridus oma tugevust tõestanud. Neid tugevusi peame hoidma. Kuid mitte kõik ei vii meid siit edasi.

Meil on vaja ka uusi lahendusi, mis ei pruugi kohe olla kõige lihtsamad, kõige odavamad või kõige meeldivamad, kuid mis kindlustavad meie heaolu kasvu, jätkusuutliku arengu ja majanduskasvu ka pikas plaanis. Viiendik meie õpilastest õpivad eraldatud venekeelses haridussüsteemis. See nõukogude okupatsiooniajal loodud paralleelne koolisüsteem toodab ühiskondlikku segregeeritust emakeele järgi, venekeelsetele noortele klaaslage tööturul ja haridustel. Iga kümnes põhikooli lõpetaja jääb Eestis põhiharidusega. 21. tehisaru sajandil tähendab see peaaegu vältimatut eluaegset madala heaolutasemega elu. Meil suureneb hariduslik ebavõrdsus, kus maapiirkondadest pärit noortel on väiksemad võimalused jätkata haridusteed ülikoolis.

Eesti ei ole enam odava kvalifitseeritud tööjõuga maa, selles ei saa seisneda enam meie edukus oma elujärje tõstmisel. Eesti järgmise arenguhüppe tuum seisneb haritud, kõrge tehnoloogilise tasemega tööd teha suutvas Eesti inimeses. Selleks on vaja hariduses teha muudatusi.

Alanud aasta toob kaasa mitmeid pikalt ette valmistatud reforme, mis tõukuvad ülal põgusalt puudutatud pöördeliste aegade ootustest. Kõige märgilisem on aastakümneid oodatud eestikeelsele haridusele üleminek. Samaaegselt ootavad ees muudatused alus-, üld-, kutse- ja kõrghariduses. Ees seisab ka õpetajate töö- ja palgatingimuste kokkuleppimine, kus minu siht on esmakordselt Eesti ajaloos sõlmida pikaajaline hariduslepe.

* * *

Haridust, nagu iga teist ühiskondlikku valdkonda, saab pika plaaniga juhtida vaid siis, kui me teame, kuhu me oma rahalisi ja inimressursse investeerime. Eesti investeerib haridusse hästi - 6% meie SKT-st kulub haridusele. Kuid ometigi õpetajate palgad jäävad võrreldavate riikide omadele alla. Kuidas nii?

Esiteks, me oleme ühiskonnas kokku leppinud, et haridus on, valdavalt, meie ühiskassast makstav kulu. Alushariduses on kodaniku otsene osalus maksimaalselt 15% ringis kogukuludest, üldhariduses ja kõrghariduses veelgi väiksem. Meiega sarnastes riikides, kus kodaniku otsene osalus kulude katmises on väike, on samuti hariduskulud keskmisest kõrgemad.

Teiseks, eestikeelne haridussüsteem, mis toimib alusharidusest maailma tiptasemel teaduseni, ongi kallis. Eestikeelsete õpetajate, õppejõudude ja teadlaste koolitamine on kallis. Ei ole mastaabiefekti, ei ole võimalust Singapuri eeskujul kasutada kogu maailma inimressurssi. Eesti on erakordne, sest vaid ühe miljoni keele kõnelejaga riigis üles ehitada maailma tippu kuuluv haridussüsteem, on erakordne.

Kolmandaks, meie hariduskuludes on investeeringute osakaal kaks korda kõrgem kui võrreldavates riikides. Jah, meie haridustaristu on seisus, kus me investeerime uutesse lasteaedadesse, koolimajadesse ja õppehoonetesse rohkem. Me teeme seda valdavalt EL vahendite toel. See suurem investeeringute osakaal püsib ka veel järgmise kümnendi, sest meie nõukogude ajast pärit taristu vajab ümber ehitamist. See tähendab, et veel järgmise kümnendi peame me teiste riikidega võrreldes rohkem hariduses investeeringuid tegema.

Need tõdemused aga ei tähenda, et me ei vaja Eesti hariduskulude struktuuris selgust ja võibolla ka muutust. Minu soov on saada detailne ülevaade Eesti hariduskuludest ning selleks algatasin eelmisel aastal hariduskulude ülevaatamise projekti, mida palusin juhtima akadeemik Jaak Aaviksoo. Projekti lõpptulemus - analüüs Eesti hariduskuludest koos ettepanekutega valmib maikuus ja selle pinnalt teeme edaspidised ettepanekud võimalikeks muudatusteks hariduse rahastamisel.

* * *

Ma eespool sedastasin, et Eesti edu ei seisne enam rohkelt kättesaadavas odavas kvalifitseeritud tööjõus. Sellega ei ole võimalik enam oma heaolu kasvatada, raha ei otsi siit enam odavat, sest seda ei ole. Eesti tuleviku edu seisneb selles, kas meie inimeste teadmised ja oskused on tehnoloogia arenguga kaasas käival tasemel, et suudetakse luua uusi kõrgema lisandväärtusega tooteid ja teenuseid, suudetakse juhtida tehnoloogilist innovatsiooni ja suudetakse tegeleda oma vaimse tervise ja üldise heaolu taseme arendamisega. Milliseid muutusi see eelolevatel aastatel Eesti haridussüsteemis kaasa toob?

Eestikeelsele haridusele üleminek

Oleme pikalt ette valmistanud üleminekut ühtsele eestikeelsele haridusele. Laste keelepõhine segregeerumine paralleelsetesse haridussüsteemidesse on pikalt olnud ühiskonna erimeelsuste ja ka ebavõrdsuse põhjuseks. Ebavõrdne stardipakk eesti- ja venekeelsetele noortele lööb eriti tugevalt välja tööturul - erinev informatsioon ja venekeelsetel noortel keeleoskuse puudumine piirab noorte võimalusi, venekeelsetel noortel on klaaslagi ees, mis omakorda vähendab kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavust ja lõpuks piirab meie kõigi ja meie majanduse potentsiaali realiseerimist.

Üleminek eestikeelsele haridusele algab lasteaedades ning 1. ja 4. klassis selle aasta septembrist ja kestab kuni 2030. aastani. Tegemist on Eesti ajaloo ambitsioonikaima ja suurima haridusvaldkonna reformiga. Täna veel on õpetajaid puudu nii lasteaedades kui ka koolidest. Kokku umbes 1800 õpetajat on puudu. Kuid meil ei ole võimalik siit enam tagasi pöörata, ega ka läbi kukkuda. Aastani 2027 läheb eestikeelsele haridusele üleminek maksma 288 miljonit eurot, millest käesoleval aastal oleme selleks planeerinud 72 miljonit eurot.

Reformi edu võti on koolijuhi usk sellesse, et ühtne kool kõigile Eesti lastele on õige suund. Koolijuht saab innustada ning toetada õpetajaid eesti keele õppes ja täiendkoolitustel osalema olles ise eeskujuks hea keeleoskusega ja motiveeritusega. Koolijuht saab veenda ja toetada lapsevanemaid, kes kõhklevad. Me pöörame haridusministeeriumis eritähelepanu koolijuhtidele ja nende motiveerimisele ja toetamisele selles üleminekus. Startinud on ülemineku koolide juhtide arenguprogramm.

Kooliea pikendamise reform

Üleilmne tehnoloogia areng on loonud olukorra, kus tulevikus eeldavad AI-põhise majanduse töökohad vähemalt kesk- või kutsehariduse tasemel omandatud oskusi, kui mitte enam. Seega on meie ülesanne sillata kõigile noortele teed vajalike oskuste ja võimekuste omandamiseks. Mida rohkem noori jõuab kõrgemate kvalifikatsiooninõuetega töökohtadeni või ettevõtete loomiseni, seda rikkam on ühiskond ja suurem majanduskasv.

Tänases Eestis ei jätka iga-aastaselt oma haridusteed ligikaudu 650 põhikooli lõpetajat ning umbes sama suur hulk langeb esimesel põhikoolijärgse hariduse omandamise aastal välja – iga kümnes noor jääb Eestis põhiharidusega. Eesti vaatest suurendab see kvalifitseeritud tööjõu puudumise probleemi, kuna tänapäeva maailmas on tööturul edukalt läbilöömiseks põhiharidusest lihtsalt vähe. Majanduskasvu tagamiseks aga vajame tööturule rohkem kvalifitseeritud oskustega töötajaid.

Tänapäeva maailmas ei ole vaja käia kauem koolis. On vaja kogu aeg õppida. Oleme riigikogu poole teele saatmas seaduse muudatuste paketti, mis asendab koolis käimise kohustuse (koolikohustuse) õppimise kohustusega. Eelnõu kohaselt algab õppimiskohustus 7. eluaastaga ning kestab kuni 18-aastaseks saamiseni. Kui enne 18. eluaastat täidetakse kutsehariduse või keskhariduse lõpetamise nõuded, loetakse ka õppimiskohustus täidetuks.

Õppimise kohustuse reformi eesmärk on, et madala haridustasemega noorte osakaal jääks alla 5% ning kõik noored omandaks baasina keskhariduse või kutseoskused. Reformi tulemusel siseneb Eesti järgnevatel aastatel tööturule iga-aastaselt ligi 1400 kvalifitseeritud noort rohkem.

Oluline on võimalus õppida, mitte kohustus käia koolis. Loomes reformi tulemusel põhikooli järgselt laiemad võimalused õppimise valikuteks noortele: saab edasi õppida akadeemilises gümnaasiumis või rakenduslikus gümnaasiumis või täiskasvanute gümnaasiumis või kutseõppes või valida ettevalmistava õppe aasta.

Kutsehariduse reform

21. sajandi oskuste arendamise oluline arenguhüppe koht on kutsel põhineva gümnaasiumihariduse positsiooni tõstmine. Täna ei ole kutseharidus noore jaoks võrdväärne valik põhikoolijärgseteks õpingute jätkamiseks – pole lihtsalt piisavalt atraktiivne. Erinevalt teistest Euroopa riikidest, jätkab Eesti põhikooli lõpetajate seast kutseõppeasutustes õpinguid vaid 25%.

Kutsekeskharidus ei tohi olla gümnaasiumiharidus vähem võimekatele, Tootsi pool rehkendust. See on alternatiivne valik akadeemilise haru kõrval. Õppimiskohustuse pikendamise reformiga viime sisse muutused ka kutsehariduses ja integreerime omavahel kutse ja gümnaasiumihariduse.

Tulevased rakendusliku gümnaasiumihariduse õpiteed keskenduvad tehnoloogia haridusele inseneeria ja IT valdkonnas. Kutsehariduse reform tähendab rakendusgümnaasiumi õppekavade loomist tehnoloogia, inseneeria ning STEM valdkonnas.

Rakendusgümnaasiumite tulek esitab korraliku väljakutse ka põhikoolile - kas me pöörame piisavalt tähelepanu tehnoloogia alaste baasteadmiste ja oskuste arendamisele põhikoolis?

Kavandatava kutsehariduse reformi üheks oluliseks eesmärgiks on muuta kutsekeskharidus akadeemilise gümnaasiumihariduse kõrval konkurentsivõimeliseks ja atraktiivseks põhikooli lõpetanutele edasiõppimise valikuks. Täna on võimalik omandada kutset, rakenduslikku gümnaasiumiharidust, mitte statsionaarset kui ka akadeemilist gümnaasiumiharidust ning läbida ka ettevalmistava õppe aasta. Näeme, et maakondlikud kutseõppekeskused arenevad ümber hariduskeskusteks, kuhu panustavad nii riik, ettevõtjad kui kohalikud omavalitsused ühiselt luues põhikooli järgse õppe võimalusi piirkonna noortele.

Reformiga oleme võtnud eesmärgiks, et aastaks 2035 suundub 40-50% põhikooli lõpetanud noortest rakendusgümnaasiumi või kutseõppesse. Paralleelselt partnertitelt tagasiside kogumisega jätkame hetkel ministeeriumis tööd rakendusaktidega, kutseharidusstandardiga ning põhikooli ja gümnaasiumi riiklike õppekavadega, et muudatused saaksid rakenduda juba 2024/2025. õppeaastal 9. klassi astuvatele õpilastele, kui vastavad seadused on Riigikogus vastu võetud.

Koolivõrgu reform

Amortiseerunud ning demograafilistele trendidele mittevastav koolivõrk, kvalifitseeritud õpetajate puudus ja sellest tulenev ebaühtlane õppekvaliteet, mured õpetaja töötasuga ja ebaühtlaselt jaotunud koormusega. Viie kuni kümne aasta pärast oleme silmitsi olukorraga, kus osades Eesti piirkondades ei ole tänastes väikestes gümnaasiumides enam õpilasi ega ka kvalifikatsioonile vastavaid õpetajaid.

Mida me peame täna otsustama, et 5 kuni 10 aasta pärast oleks maapiirkondade põhikoolide lõpetajatel võimalik omandada tiptasemel gümnaasiumiharidus, kas rakenduslik või akadeemiline ning mis oleks konkurentsivõimeline täna juba kiires tempos ees arenevate linnade ülipopulaarsete gümnaasiumitega?

Soovime luua maakondadesse tugevad põhihariduse järgsed hariduskeskused, mille omanikud on riik ning kuhu aktiivse osanikuna panustavad kohalikud omavalitsused ja kohalikud ettevõtjad. Need hariduskeskused arendame riigikoolide baasil - riigigümnaasiumite või kutsekoolide baasil. Aastaks 2035 peaks üle Eesti olema vähemalt 100 tugevat hariduskeskust, sealhulgas Tallinnas ja Tartus, mis annavad nii akadeemilist kui rakenduslikku gümnaasiumiharidust ja kutseharidust.

Oleme asunud läbi rääkima omavalitsustega hariduskeskuste loomise eesmärgil. Selleks on vaja jõuda kokkuleppele põhikooli järgsete õppekohtade koondamisest ühte lähimasse suurimasse hariduskeskusesse ja selle keskuse ühisesse välja arendamisesse. Esmajärjekorras peame läbirääkimisi nende omavalitsustega, kellel on väga väikesed gümnaasiumid. Kuid ei loe ainult õpilaste arv. Koolivõrgu planeerimisel lähtume ka õpetajate järelkasvu, õpilaste prognoosi ja ka muudest hariduse kvaliteedi näitajatest.

Kõrgharidus ja teadus

Tehisintellekti evolutsiooniline surve inimele tähendab mitte ainult seda, et põhiharidusest enam ei piisa, vaid ka seda, et aina enam on vaja, et oleks inimestel kõrgharidus. Eestis on kõrgharidus keskmiselt 40%-l tööealisest elanikkonnast, nooremas vanusegrupis on see 44%. Oleme endale sihiks võtnud, et vähemalt pool nooremast põlvkonnast peaks omama kõrgharidust. Sellega oleksime võrreldaval tasemel teiste põhjamaadega. Seega kõrghariduse kättesaadavus suuremale hulgale noortele on ülesanne, mille lahendamise peame tegelema. See tähendab, et õppemaksuta eestikeelne kõrgharidus peab jääma kättesaadavaks noortele, kes asuvad oma esimest kõrgharidust omandama. See tähendab ka seda, et erilist tähelepanu peame pöörama maapiirkondadest tulevatele noortele, sest nende ligipääsu kõrgharidusele ei ole tasuta kõrghariduse reform parandanud. Ja siin on kohane taas rääkida kvaliteetsest keskhariduse kättesaadavusest maapiirkondades.

Kuid, lugupeetavad, lubage mul eraldi välja tuua siinkohal see, et leian, et kõrghariduses on senisest enam vaja tähelepanu pöörata tehnoloogia erialadele. Kõrgharitud inimeste osakaal Eestis peab kasvama, oleme selle eesmärgiks seadnud, kuid mille osas peaks see kasvama? Tehnoloogia ajastu nõuab, et me arendaks jõuliselt tehnoloogilist teadmist võimalikult kõrgeimal tasemel. 2023. aastal käivitus uue EL rahastusperioodi raames IT ja Inseneriakadeemia, kus ligi 60 miljoni euro investeeringu najal toetada lisaks IT valdkonnale ka inseneria vallas õppekavaarendust kõrghariduse, kutsehariduse ja üldhariduse tasemel. Nii nagu tehnoloogia õppe areng kutsehariduses esitab väljakutse põhihariduses antavatele baasteadmistele matemaatikas ja reaal- ja loodusteaduste ainetes, nii esitab kõrghariduses toimuvad muutused väljakutse gümnaasiumi taseme matemaatika ja reaal- ja loodusteaduste ainetes oskuste ja teadmiste arengule. Suurim väljakutse siinkohal ei ole õppekavad, vaid õpetajate ja õppejõudude järelkasv. Sellest hetk hiljem.

Eesti rahvusülikooli ja eestikeelse kõrghariduse kvaliteeti saab hinnata maailma taseme võrdluses. See ei saa areneda isoleeritult maailma kõrgharidussüsteemist ja teadussüsteemist. Seega, meie eesmärgiks peab olema see, et Eesti kõrgharidus on ja peab jääma avatuks rahvusvahelistele õppejõududele, teadlastele ja tudengitele. Kõrghariduse rahvusvahelistumine on oluline arenguprotsess, mida ei ole tark tagasi pöörata. Tagasi pööramine teeks kahju eestikeelsele kõrgharidusele ja teadusele.

Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon on Eesti majanduse arengu võti. See on juba klišeeks kulunud lause. Ometigi näeme me täna meid tabanud majanduskriisis just seda, et ellujäämise ja arenemise võimalus on nendel ettevõtetel, kes on investeerinud oma toodete ja teenuste innovatsiooni, loonud kallimat toodet teaduse baasil. Eesti rikkuse loomise aluseks ei ole toota suures koguses odavat toodet, meil ei jätku sellest inimesi, vaid just ehk väheses koguses, aga kõrgtehnoloogist toodet või teenust. Selleks peame me riigi ühiskassas olevast rahast investeerima targalt kõrgharidusse ja teadusesse.

Eesti majanduskasvu tagamisel on seega teadus- ja arendustegevuse riiklik rahastamine kriitilise tähtsusega. Eesti on alates 2021. aastast eraldanud riigieelarvest igal aastal teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rahastamiseks 1% SKP-st. 2024. aastal moodustab see kokku 409,4 mln eurot. Lisaks riigi TA investeeringute kasvule on viimastel aastatel

oluliselt kasvanud ka erasektori kulutused teadus- ja arendustegevusse jõudes 2022. a 1% SKT-st. Siiski jääb Eesti antud näitaja osas veel maha kõrge heaolutasemega riikide investeeringute tasemest ja just ettevõtete investeeringute osas.

Teadus- ja arendustegevuse valdkonnas on sel aastal meie olulisemaks eesmärgiks uue teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse eelnõu ettevalmistamine. Oleme seadusesse sisse viimas viimaseid täpsustusi ja peagi on ta teie poole teel, hea riigikogu. Peame selgemaks muutma ka teaduse rahastamisega seonduvad küsimused ja nimelt selle, kuhu meie riigieelarvest eraldatud teadusraha investeeringud liiguvad.

* * *

Head kuulajad,

Lõpuks, kuid mitte vähem olulisena, soovin rääkida õpetajatest. Veidi enam kui kuu aega tagasi olid õpetajad siin Toompeal meie akende all edastamas meile sõnumit, et õpetajate järelkasvu küsimuse lahendamist ei saa enam mitte kuhugi edasi lükata. Enam ei piisa tegevuskavadest, arvamused avaldustest, enam ei piisa ka vaid rahalubadustest. Õpetajate järelkasvu murekohad on muus, on selles, mida ühiskond õpetajatelt ootab - millist tööd, millist tulemust, millist vastutust. Vastutus, töökoormus, tulemuse ootus ja selle eest makstav tasu ei ole Eestis ilmselgelt tasakaalus. Haridussüsteemile on viimase kahe kümnendiga laotud kõik ühiskondlike muutuste ootused, kõikide muutuste juhtimise ülesanne on koolil, see tähendab õpetajal. Olgu selleks digiühiskonnas hakkama saamine, finantsteadlikkus, noorte maailmaharidus, keskkonnaprobleemide lahendamine, noorte oskus ennast juhtida, tulla toime vaimse ja füüsilise tervise küsimustega. Tänapäeva õpetaja peab olema multispetsialist, kõrgetasemel inimeste juht, vaimse tervise ekspert, finantsanalüütik, käitumisspühholoog, tervisenõustaja, kommunikatsiooniekspert, oma aine müügimees ja hea, kui ka sotsiaalmeedias influencer, õppevara metoodik, täiskasvanute vanemlike oskuste arendaja, koolitaja. Lisaks siis sellele, et ta peab tundma sügavuti füüsikat või maailma kirjandust. Kui mina koolis käisin, oli õpetaja ülesanne mulle selgeks õpetada matemaatika ja kui mu käitumine või hakkamasaamine enda emotsioonide juhtimisega jättis soovida, kutsuti kooli lapsevanemad ja päriti nendelt aru.

Ükski inimene ei pea kaua vastu olukorras, kus ta ei tea, kus on tema vastutuse piirid ning kus ootused kogu ühiskonna poolt on laotud väga kõrged. Ülekoormatus ja läbipõlemine on põhjused, miks ka juba kogenud õpetajad lahkuvad ametist ja miks noored alustavad õpetajad ametis väga kaua ei püsi. See on üks olulisemaid hariduslikke küsimusi Eesti jaoks, mille me peame lahendama.

Me peame kokku leppima, kust algab ja lõpeb õpetaja vastutus ja kust algab lapsevanema ja kogukonna vastutus. Me oleme Eesti õpetajad koolitanud tiptasemel spetsialistideks, kes tõesti oskavadki kõike seda, mida ma teile ette lugesin. Kuid me ei saa edasi minna ootusega, et õpetaja ja kool on üksi vastutavad meie noorte arengu eest. Meie, lapsevanemad ja ülejäänud kogukonna liikmed ei saa istuda tagapingil ja vaid osutada näpuga õpetajate suunas, millised noore põlvkonna mured nad peavad lahendama. Jah, selle töö eest, mida Eesti õpetajad teevad, tuleb maksta ka väärikat tasu.

Esmakordselt on läbirääkimiste laua taga kõik üldhariduse osapooled - omavalitsused, valitsus, õpetajad, koolijuhid ja ka erakoolid. Haridusleppe läbirääkimiste peamine fookus on õpetaja töötingimustel, koormusel, vastutuse piiridel, õpetaja karjääri perspektiivide loomisel ja õpetaja töötasul. Selle aasta eesmärk on selles kõiges ühiselt kokku leppida. Ma loodan kõikide osapoolte heale tahtele.

* * *

Kuhtuva ajastu lõpuhäämarusest tulevad tugevatena välja need rahvad ja riigid, kes oskavad eristada olulist ebaolulisest. Kes oskavad panna näpu õigele kohale ja otsustada, et seda me peame praegu tegema. Kes ei jää lootma, et läheb edasi nii nagu seni või läheb mööda. Eesti jaoks on haridus see, mis uues ajastus meid tugevana ja elujõulisena edasi kannab - nii meie rahvast kui meie majandust.

Ma tänan teid tähelepanu eest.